

Інтерв'ю з о. Юстином Бойком

Місцями, де плекалося духовне життя з прадавніх часів, були монастирі. Монаше середовище подарувало Церкві тисячі святих подвижників і учителів, величезні книгозбірні, які описують неоціненний досвід близькості Бога... І до сьогодні монастирі є оселею осіб, які прагнуть всеціло пожертвувати себе Господу, відкинувши принади цього світу. Яким є сучасне монашество? З якими викликами воно сьогодні стикається? Хто такі монахи- студити? Про це, а також про відзначення Року блаженного Климентія Шептицького – славного представника українського монашества, ми поговорили з синкелом у справах монашества Львівської архієпархії УГКЦ, ієромонахом Студійського уставу Юстином Бойком.

Отче Юстине, 2019 рік в Україні проголошено Роком блаженного Климентія Шептицького. Які завдання Церква ставить перед собою, вшановуючи пам'ять такого великого подвижника?

Святкування ювілею якоїсь знаменитої постаті має на меті передовсім привернути увагу до її особи, подаючи її водночас як приклад для наслідування сучасному поколінню. Сьогодні на кожному кроці можна зустріти людей, які розчаровуються у житті, в оточенні, втрачають довіру навіть до найближчих, оскільки пережили якийсь негативний досвід. Сучасне суспільство досить довгий час намагалося показати, що воно потрапить жити без авторитетів, і що єдиним авторитетом для нього може бути правда і закон. Але, як показує життєвий досвід, без авторитетів, особливо морально-духовних, суспільство не здатне рухатися вперед. Оскільки вони показують наочно, що такі відвічні істини, як віра, надія, любов, прощення, милосердя, правда не є тільки філософськими теоріями, але живими чеснотами, що здатні змінити життя людини, надати йому сенсу і цілі. Саме такою є постать блаженного Климентія Шептицького.

З іншого боку, Климентій Шептицький є блаженним Католицької Церкви, який був проголошений святим папою Іваном Павлом II в часі його апостольського візиту до України у 2001 році. А це означає, що ми можемо, а навіть повинні, молитися до Бога за заступництвом блаженного Климентія, щоб Господь подав нашому народу і кожному з нас зокрема потрібні ласки.

Отець Климентій належав до монахів-студитів. Як вони з'явилися в нашій Церкві?

Перебуваючи ще у василіянському Чині, митрополит Андрей Шептицький побачив серед простої сільської молоді багато таких, які хотіли вести спосіб життя на подобу монашого, але в силу різних обставин не мали змоги вступити до тогочасних монастирів. Саме це породило в ньому думку створити для них умови для того, щоб вони могли реалізовувати свої прагнення крокувати дорогою християнського вдосконалення. І він, може не всі це знають, став величезним промоутером створення та розвитку так званого III Чину ОО. Василіян, який був призначений головно для мирян, які бажали жити більш глибоким духовним життям.

Відвідуючи монастирський фільварок у Волсвині (який відносився до господарства Кристинопільського василіянського монастиря), він зустрів молодих хлопців, яких не задовольняв такий спосіб життя. Вони хотіли мати справжнє монаше спільнотне життя.

Згодом, коли митрополит Андрей став митрополитом Львівським і у вересні 1901 року відвідував Олесько з нагоди коронації ікони, він зустрів другу групу молодих хлопців, які самостійно зорганізувалися у спільноту і провадили життя на подобу монашого під проводом місцевого декана о. Олександра Левицького.

Ці дві спільноти хлопців з Волсвина і Олеська ще не мали якоїсь окресленої назви, за якою б можна було їх ідентифікувати. Вони називали себе Товариством Ісуса, просто монахами. Згодом митрополит Андрей запросив їх перенестися на окраїни Львова, в район, який тоді називався Вульки. У 1902 році він купив для них велику частину земель у Скнилові біля Львова, де вони почали будувати свою першу монашу обитель. Таким чином виникла Скнилівська Лавра св. Антонія Печерського, яка була офіційно освячена в день св. Теодора Студита – 24 листопада 1906 року. Митрополит Андрей став особисто її першим архимандритом. Це була перша монаша обитель студитів.

Яка роль блаженного Климентія Шептицького у становленні студійського монашества?

Нещодавні дослідження, які базуються на досі незнаних архівних документах, що були опубліковані п. Іваном Матковським у «Біографії блаженного священномученика Климентія Шептицького», виразно показують, що перший поклик до монашого життя Казимир граф Шептицький відчув ще у юному віці. Тільки через спротив батька не зміг його зреалізувати. Але його справді свята матір Софія порадила випробувати мрію про монастир часом. До цієї поради він прислухався та зробив успішну наукову і політичну кар'єру. Але, як виглядає, думка про монастир його не покидала, оскільки він протягом усіх цих років світської кар'єри не проявляв жодних намірів до одруження. У зв'язку з хворобою, а опісля і зі смертю своєї матері Софії Шептицької, у 1904 році він починає добровільно сходити з політичного олімпу і присвячується опіці родинних маєтків. Коли ж помирає його батько Ян Кантій Шептицький, у 1912 році він остаточно вирішує покинути світське життя і зреалізувати той задум, який запалав у ньому ще в юнацькому віці – посвятитися служінню Богові у монашому житті. На той час йому вже виповнилося 43 роки.

Здається, що від самих початків Казимир хотів піти слідами свого брата Романа, майбутнього митрополита Андрея – вступивши до одного з василіанських монастирів. Але у зв'язку з тим, що на той час митрополит Андрей вже є знаний як відновитель студійського чернецтва, Казимир вирішує вступити до студитів.

До наших днів дійшов дуже цікавий документ – «Щоденник» львівського римо-католицького митрополита Юзефа Більчевського, який у 2005 році був проголошений святом Католицької Церкви. З нього можемо зрозуміти, що коли Казимир вперше перед рідним братом заявив про свій намір вступити до одного зі студитських монастирів, то той його відмовляв від цього кроку. Але аби не перечити волі Божій і не впливати жодним чином на його рішення, він відіслав Казимира на пораду до митрополита Юзефа Більчевського. У його присутності Казимир граф Шептицький ще раз твердо заявив, що хоче стати монахом- студитом.

Перед тим, як вступити до студитів, Казимир Шептицький проходить новіціат у Бенедиктинському абатстві у Бойроні, а опісля стає монахом монастиря св. Обручника Йосифа у Камениці (теперішня Боснія і Герцеговина), де разом з майбутнім екзархом Росії Леонідом Фйодоровим проходить суто студитську формацію. Згодом він переїжджає до Львова і початково опікується Інститутом св. свщмуч. Йосафата, який існував на вул. Петра Скарги у Львові і був своєрідною науковою інституцією для

монахів-студитів.

Коли ж у 1918 році була знищена Скнилівська Лавра, а більшість монахів-студитів опинилася в Уневі і митрополичих палатах, о. Климентій Шептицький стає тим, хто, по суті, формує ту ідентичність студитів, яка дійшла до наших днів. Можливо, сьогодні ми, студити, багато в чому ще навіть не доросли до тих форм розвитку, яких набули наші попередники за часів ігуменства о. Климентія Шептицького.

Головним стержнем, навколо якого він формував студійське монашество, було вже згадуване стародавнє бенедиктинське правило – *Ora et labora*. За задумом о. Климентія, студитів не слід вважати ані контемплятивними, ані активними монахами, оскільки вони належать до східного типу монастирів, де одне з другим тісно поєднується. Однак у Вступі до Уставу, що його написав особисто митрополит Андрей 8 листопада 1920 року, звертається увага на те, що студити повинні усіма своїми трудами і молитвами наближати так бажану ще самим Христом єдність Церкви.

Блаженний Климентій склав свої кості як мученик за віру у Володимирі над Клязьмою екзархом для вірних східного обряду у Росії. Як вірний пастир, він залишився зі своїм стадом навіть після своєї смерті. Віримо, що він також стане нашим заступником перед Богом, який вимолюватиме для нашого народу мир і припинення війни.

А хто, власне, такі монахи?

У християнській літературі – як давній, так і сучасній – можна знайти дуже багато окреслень феномену монашества і особи монаха відповідно. Особисто для мене найбільш влучно монаха окреслив св. Василій Великий. Він сказав, що монах – це досконалий християнин. Іншими словами, монахи не є людьми з особливими званнями. Це є ті ж християни, які у своєму житті намагаються досконало наслідувати Ісуса Христа.

В історії монашого руху були різні тенденції щодо розуміння монахів і монашества. Одні їх дуже ідеалізували, інші – робили з них мало не ворогів суспільства. Як на мене, монахи завжди будуть потрібні Церкві та суспільству. Це люди, які відчули у собі Божий поклик, щоб жертвовно служити Богу і ближньому, виконуючи євангельські вимоги чистоти, убожества і послуху. А жертвні люди завжди змінювали на краще обличчя суспільства,

у якому вони жили.

Розкажіть, як проходить життя у Вашому монастирі? Як виглядає день монаха-студита? Яку працю виконують монахи?

Основа монашого життя базується, як я вже згадував, на двох фундаментах – праці та молитві. У монастирях Студійського Уставу день є поділений на три рівні частини – молитву, працю і відпочинок – кожного по 8 годин.

Якщо мова йде про молитву, то вона є основою всього. Молитва – це розмова з Богом. Вона нас єднає з Тим, Хто нас покликав і Який нас провадить по життю. Молитва є дороговказом у житті, оскільки вона полягає не тільки в тому, щоб Богу розповісти про своє життя, прожитий день, але почути від Господа слова підкріплення і настанови.

Молитва у нас є двох родів – спільна і приватна. Спільна молитва включає в себе богослужіння добового кола, тобто Вечірню, Утреню, Часи і Повечір'я. Також ми молимося Північну, але її частота і розпорядок залежить від кількості монахів у тому чи іншому монастирі. Приватна ж молитва може мати різний характер, але вона є дуже потрібною. Коли у монаха немає доброї приватної молитви, особистого зв'язку з Богом, то богослужіння добового кола будуть для нього тільки відбуванням служби.

Праця у нас також є різною, в залежності від того, які монахи населяють той чи інший монастир. У нас монахи володіють різними фахами – від вмілого господарювання землею, до інтелектуальної праці. В Уневі, для прикладу, великий акцент ставиться на прийманні паломників, які прибувають до Лаври. Монахи провадять також чудове господарство. А у Львові наша діяльність зосереджена на церковному правилі та душпастирстві. Тут ми маємо багато монахів-богословів, які виконують свої місії у різних ділянках життя Церкви.

Серед наших монастирів маємо також і скит у Лужках біля Осмолоди в Івано-Франківській області, у якому життя пливе більш спокійним плином. Тут браття присвячуються більше молитві й праці у мовчанні. Можна ще багато перераховувати специфіку наших монастирів, але то годі робити при такій нагоді. Скажу тільки, що крім названих мною монастирів ми ще маємо наші обителі у Дорі, Зарваниці, Підкамені, Обухові під Києвом а також Свято-Іванівську Лавру у Львові, яка ділить свій ритм життя з Музеєм народної архітектури та побуту імені Климентія Шептицького.

Чи відрізняється життя теперішніх монахів від життя древніх подвижників, про яких знаємо з житій і патериків?

Ідеали монашого життя залишаються завжди однаковими – наслідування Ісуса Христа. Але його форми змінюються в залежності від багатьох факторів, зокрема культури, ментальності, історичних обставин, а навіть природи. Тому коли поглянути на форми монашого життя у старовину і тепер, то вони змінилися до невпізнання. Сьогодні монахи сплять переважно на нормальних ліжках, мають в монастирі лазнички, користуються досягненнями технічного прогресу.

Але найголовнішим є те, щоб монахи були внутрішньо з'єднані з Господом і горіли любов'ю до Бога і ближнього. Як на мене, це є головною прерогативою монашества у кожний час. А щодо подвижників, то їх можна і сьогодні знайти багато; хоч вони досить часто губляться у інформаційному океані сьогодення, але продовжують тримати світ своєю молитвою, працею і життям. Зрештою, сьогодні змінюються і форми монашества. Наприклад, по церквах можна щоденно бачити молодих успішних людей, які хоч і працюють на світських роботах, але живуть стилем життя на подобу монашого. Це є нові знаки часу, які нам слід розпізнати, належно вивчити і дати можливість цим людям себе реалізувати.

Які виклики стоять перед сучасним монашеством?

Таких викликів постає чимраз більше. Про це вже відкрито говориться не тільки у церковних чи монастирських коридорах, але у поважних богословських інститутах. Годі усіх їх назвати.

Але, як на мене, перед монашеством будуть постійно стояти два постійні виклики, які можна окреслити питаннями:

- як зберегти постійну єдність з Богом і дух самопосвяти та в той же час не віддалитись від ближнього;
- як послужити ближньому, щоб не віддалитись від Бога.

Очевидно, що ми не зможемо відповісти на усі виклики. Немає рецептів від усіх проблем, які виникають. Але слід тримати руку на пульсі. Для мене особисто є дуже важливим пам'ятати, що монашество зродилося у Церкві як спільноті вірних і покликане служити

для Церкви. А Церква, якою провадить Святих Дух, завжди підкаже шлях, яким слід простувати, щоб досягнути спасіння.

Зауважуємо, що в Україні після бурхливого зростання на поч. 90-их рр. ХХ ст. зараз кількість покликаних до чернечого і священничого стану зменшується. Що, на Вашу думку, є причиною такого стану і як його виправити?

Слід визнати, що на сьогоднішній день духовні цінності не є в моді. Здебільшого успішною вважається людина, яка має гроші, владу, славу, власний комфорт життя і певну незалежність. Тому на цьому фоні монастирі, які проповідують духовні цінності, для далеких від Церкви людей є структурами з минулого. Їм подобається прийти до монастиря як до «музею», у якому можна побачити живі «експонати» та ще й поговорити з ними. Але бути туристом в монастирі – це одне, а присвятити своє життя служінню Богу у спільноті – це інше. Споживацький стиль мислення і культури все ж таки робить своє. І то не тільки у монастирях, але й у сім'ях. Зверніть увагу на те, скільки сімей розпадається через дріб'язкові речі. Тому багато молодих людей воліє жити у вільних зв'язках, ніж брати відповідальність один за одного на все життя у церковному шлюбі.

Проте я переконаний, що і ця доба мине. Принади матеріальної культури поступово відходять у минуле. Мене дуже радує феномен жертовності серед наших військових, волонтерів тощо. А де є жертовні й відважні люди, там є добрий ґрунт для монаших покликаних. Адже тим, хто кличе у монаші спільноті, не є людина, але Бог, який знає кожного від лона матері. Тому з надією дивлюся у майбутнє, бо Господню руку відчуваю завжди у своєму житті.

Розкажіть про своє покликання. Що привело Вас у монастир?

Моє життя змінила зустріч з монахами. Першим з них був о. Порфирій (Петро) Чучман. Колись у дитинстві мене ним лякали кажучи, що коли я буду нечемний, «прийде Петро-монах і забере тебе». І чим більше мене ним страшили, тим більше мені кортіло його побачити. І одного разу я його дійсно зустрів.

Це був саме момент, коли я з цікавості прийшов на Вечірню. Не пам'ятаю, що то був за день. Пам'ятаю точно, що читалися три читання після «Світе тихий» та ще й

старослов'янською мовою, яка для мене тоді була чимось невідомим.

У певний момент, побачивши мене, він покликав до себе і спитав: «Читати вмієш?» Я з перестрахи відповів: «Так». «Тоді читай», – сказав він. «Отче, але я не вмію читати старослов'янською мовою», – відповів я. «Читай, кажу тобі», – наказово з відтінком строгості наказав о. Порфирій.

Ті його слова я сьогодні вже після багатьох років порівнюю із закликом Ісуса Христа «Відчаліть на глибіню», яким він звернувся до апостолів після того, коли вони нічого не піймали після виснажливої ночі риболовлі. І хоч вони були переконані, що нічого й не піймають і тепер, та до слів Христа віднеслися з послухом і довірою й відчалили. І піймали силу силенну риби.

Мабуть, це був і для мене той момент істини, коли зароджувалося моє покликання. Я почав читати. Руки тряслися в унісон з серцем, а піт заливав чоло зі страху помилитися. Не зважаючи на це, текст я прочитав до кінця. Після цього о. Порфирій глянув мені просто в очі і сказав: «Приходи щодня на Вечірню, будеш мені допомагати».

Я ніколи не забуду той погляд, його добрі очі і легку усмішку на обличчі! Ці очі супроводжують мене по життю! А його слова-запрошення – це слова людини, якою мене малим лякали і якої я боявся – були тоді для мене як грім серед ясного неба. Наступного дня я не йшов, а вже летів на крилах до церкви.

Це сьогодні є різні можливості пожити при монастирях, у інтернеті знайти інформацію. А у ті часи це було цілковито щось нове. І єдину певну інформацію можна було почерпнути тільки від монахів.

На перших порах я наївно думав, що основною вимогою для того, щоб стати монахом, потрібно бути старим. А тому я і надто не переймався переконуючи себе, що мені ще далеко до монашества. Та у скорому часі мої переконання впали як ерихонські мури. До Дори прибув до помочі о. Порфирію тоді отець, а тепер вже владика Йосиф Мілян. Своєю поставою і риторикою він зачарував майже все село. Молодий, поставний, вродливий, з чудовим голосом. Коли він прийшов до Дори, то розпочав активну працю з дітьми і молоддю. На фоні тих часів це було чимось дуже новітнім. І ось коли я довідався, що він все ж таки монах, який і молиться, і сміється, і жартує, і є людиною високого інтелекту, я зрозумів, що для того, щоб бути монахом, не потрібно бути старим. Молодий також може стати монахом. Саме у той час я почав вже серйозно думати про монастир.

Величезний вплив на моє покликання мала моя рідна Дора, а саме люди, з якими я разом роками молився Вечірню та ділив хліб життя. Особливо мило згадую мого першого сповідника о. Михаїла Косила – праведного і вірного мужа Церкви!

Мій характер сформували гори! Мені їх найважче було покинути! Без них я не можу! Тому коли мені важко, я згадую їх! Бо саме краса вечірнього неба у Карпатах ще колись, задалеко до того, як я прийшов до Церкви, відкрила мені красу Божого сотворіння, а через це – Красу і Милосердя самого Бога!

Я часто сам собі повторюю, що коли б Господь запропонував мені прожити життя заново, я багато чого в ньому змінив би. Не змінював лише:

- родини, в якій народився;
- країни, в якій народився;
- монастир, в який вступив (але монастир з тим духом, який горів в студитах на початку 90-х років).

Що Ви порадили б молоді, яка має бажання вступити до монастиря?

Коли якась людина відчуває у собі Боже покликання, то воно в ній дзвенітиме і вдень, і вночі мов церковний дзвін. Воно не даватиме людині спокою. Найголовніше, щоб зрозуміти, який монастир людині підходить. Для цього потрібно трохи приглянутися до життя монастиря, особливо її спільноти, а не тільки обирати за місцем чи краєвидами довкола. Бо місце розташування монастиря може бути те саме, а спільнота змінюється. І коли вже та думка визріла, тоді не тягнути з рішенням, але мужньо зробити крок. Найбільшою проблемою сучасної людини є те, що вона нерішуча. У монастирі у кожного дорога власна, це дорога випробувань. Тут не живуть ангели, але люди, які хочуть уподібнитися ангелам. Але поки навчитися літати по небесах, слід найперше вивчити правила «дорожнього руху небесними просторами». Тому монастирське життя передбачає довшу формацію. Дуже важливим є також мати доброго духівника, який би міг допомогти людині зробити зрілий вибір. Не узалежнити від себе і власної думки, але допровадити людину до свідомого вибору.

Дякуємо Вам щиро, отче, за розмову!

«Моє життя змінила зустріч з монахами»: [інтерв'ю з о. Ю. Бойком / записав В. Салій] //

СЛОВО №1 (77), березень-травень 2019